

várványra is. Reméljük: az „átmeneti állapot” nem tart az idők végezetéig. Az ország gazdasági és politikai kiegyensúlyozódásával a könyv újra és igazán elérhető lesz a gyermekek számára (is). De amíg tart – a két kis lapnak nagyjából ezen az úton kell haladnia, meg kell maradnia amolyan óvodai és iskolai segédkönyvnek is, hogy így szolgálja a romániai magyarság megmaradását.

FODOR SÁNDOR

Az ICOM-CECA európai regionális konferenciájáról

1993. június 2. és 5. között rendezték meg a Nemzetközi Múzeumi Tanács (ICOM – az UNESCO egyik szervezete) legnagyobb bizottságának, a Nevelési és Kulturális Bizottságnak (CECA) európai regionális konferenciáját Brüsszelben. Az éves konferencián kívül – amely 1991-ben Izraelben, 1992-ben Kanadában, 1993-ban Indiában volt – idén második alkalommal gyűltek össze regionális találkozóra Európa múzeumainak közművelődési szakemberei.

A CECA 1070 tagot számlál szerte a világon, ebből hétszázan európaiak. A brüsszeli konferencián 14 ország képviselőjében 81 fő vett részt (35 fő Belgiumból).

A konferencia *Az európai múzeumi kommunikáció* címet viselte, és a rendezvény egyik fő célja az európai múzeumi kommunikációs hálózat létrehozása volt.

Talán a legérdekesebb előadást *Michael Cassin* (The National Galleries of Scotland) tartotta a festést, a beöltözést, a kézbe vehető tárgyakat felhasználó múzeumi foglalkozások hasznosságáról. Az előadó a leghatározottabban képviselte azt a véleményt, hogy a múzeum speciális hely, ahol az eredeti alkotásokkal lehet találkozni. Ezt figyelembe véve, a műalkotásoktól távol, esetleg reprodukciókkal dekorált termekben nincs értelme foglalkozásokat tartani. A beöltözéssel, a tárgyak kézbevitelével kapcsolatban felhívta a figyelmet, mennyire félrevisznek az eredeti céltől, mennyire nem segítik elő a valódi megértést. A beöltözésre használt ruhák, a kézbe vehető tárgyak szinte sohasem eredetiek, mivel az eredetiek ritkák, értékesek, a múzeumok félve őrzik őket. Az ilyen foglalkozásokon reprodukciókat használnak, melyek egyáltalán nem hitelesek.

Michael Cassin többször hangsúlyozta: a múzeumok minden más helytől különböznek, mivel különös dolgokat őriznek. Feltette a kérdést: a néhány percig tartó beöltözés egy tiszta, szagtalan, nem viseltes ruhába segíthet-e pl. a newhaveni halászfelések életét megérteni, akik otthonaikban egyedül maradtak, míg férjük halászni ment? Kialakulhat-e mélyebb megértés, mint a *Hill* és *Adams* által készített *Egyedül hagyva* című calotyp fénykép segítségével, amely érzékenységet, szépséget, vizuális komplexitást, érzelmi erőt jelenít meg.

„Nézzük a fényképeket (festményeket, tárgyakat stb.) – mondja Cassin –, fedezzük fel az igazi dolgokat, és hagyjunk egy kis időt, szenteljünk figyelmet arra, hogyan kezd működni a varázslat. ...ezek az igazi dolgok azok, melyek intézményeinket különlegessé teszik. Ha nem használjuk őket a múlt felidézésére (vagy a művészet vagy bármilyen iránti érzék kialakítására), talán valami rosszat teszünk.”

A beöltözés, a tárgyak kézbevétele, a festést, rajzolást alkalmazó múzeumi foglalkozások – melyeknek sokszor nagyon kevés köze van a múzeum specifikumához – annak az igen széles körben elterjedt nézetnek következményei, mely szerint a múzeumok „tárgyakat” őriznek. E nézet szerint nincs különbség a használatban lévő tárgyak és a múzeumi gyűjteményekben őrzött tárgyi emlékek között. (A nyugati világban nem is igen használják az „emlék” kategóriát.) E nézet következményei az a néhány nyugati múzeumban látható kiállítás, amelyek valójában nem múzeumi kiállítások, egyetlen muzeális emlék, muzeális dokumentum (tárgy, irat, fénykép) sem szerepel bennük. Az ilyen kiállít-

* A szerző konferencián való részvételét az OTKA támogatta.

tások legfontosabb célja: az adott közösség számára bizonyára nagyon fontos téma plasztikus megjelenítése a legkülönbözőbb illusztráció (rajz, dia, fénykép, modellek), valamint írott szöveg alkalmazásával. E nézet másik következménye, hogy sok múzeumi szakember azt hiszi, bármit megtehet a tárgyi emlékekkel. Ennek megfelelően születnek olyan kiállítások, melyeken a muzeális emlékek a kiállításrendező önkényes ötletei alapján kerülnek bemutatásra. Nem kordokumentumként, hanem egyszerűen „tárgyakként” szerepelnek.

Valójában a muzeológia legfontosabb feladata, hogy az eredeti létösszefüggéseiből kiszakított tárgyi, írott, fotódokumentumokat helyezze vissza azok eredeti létösszefüggéseibe. (E visszahelyezés természetesen átvitt értelemben értendő.)

Mivel ma már az „új muzeológia” elnevezésű mozgalomban – melynek külön nemzetközi szervezete is van – megfogalmazódtak olyan nézetek is, amelyek megkérdőjelezik a múzeumok hagyományos funkcióját (gyűjtés, megőrzés), és csupán nyersanyagként tekintik, mellyel szabadon (értsd: önkényesen) lehet rendelkezni – igen nagy jelentőségű, hogy *Michael Cassin* felhívta a figyelmet a múzeumok alapsajátosságára. Nem véletlen, hogy a műalkotások közelében, azokkal dolgozó ember mint *Cassin* világosan látja: a múzeumban lévő dolgok különlegesek, míg a mindennapi élet dokumentumait gyűjtő múzeumok esetében nem olyan nyilvánvaló, hogy például a múzeumi gyűjteményben őrzött kancsó magán viseli a muzealitás nyomait, szakemberek által kiválasztott emléke valaminek, nem ugyanaz, mint a mindennapi életben használatban lévő kancsó.

Cassin a múzeumokról mint különleges dolgokat őrző különleges helyekről beszél. Valójában a múzeumok azért különlegesek, mert az emberiség életének kiemelkedő és tipikus dokumentumait (tárgyi, írott, foto, hang, film, video dokumentumait) gyűjtik, megőrzik, feldolgozzák és bemutatják. E specifikumnak kellene minden múzeumi foglalkozáson megjelennie. A foglalkozásoknak e specifikum megértését kellene elősegíteniük.

A konferencia főelőadását Néhány gondolat a CECA-ról és a múzeumi szakmához való hozzájárulásáról címmel *Tomislav Šola* (Faculty of Philosophy, University of Zagreb, Department of Information and Sciences) tartotta. Šola problémamegközelítése túl általános, az információelmélet, a kommunikációelmélet és kibernetikai modell segítségével próbál választ adni a felmerülő kérdésekre, s nem veszi figyelembe a „sajátos tárgy sajátos logikáját”. Nem elég kommunikációról beszélni, meg kell vizsgálni, hogyan valósul ez meg a múzeumok esetében, milyen nehézségek jelentkeznek például a múzeumi kiállítások megértésében, melyek sajátos műfaj képviselnek, sajátos kifejezési eszközökkel. A fogalmakról való gondolkodás helyett a valóságról kell beszélnünk. Az elmélet a múzeumi területen is a konkrét problémák megértésére, a lehetséges válaszok megfogalmazására hivatott.

Mint a múzeumi kommunikáció egyik lehetséges módja került bemutatásra két film, *Magritte*-ről *Luc de Heusch*, *Dieric Bouts*-ról *d'André Delvaux* belga rendezők filmje. E két film azért volt érdekes, mert nem didaktikusan dolgozta fel a témát, hanem a film nyelvén szólaltatta meg a műalkotásokat.

A Crédit communal belga bank kulturális politikája, melyről *Joost De Geest* kulturális attasé tartott előadást, számunkra különösen érdekes lehet. A Crédit communal 1960 óta a bankok között az első helyen áll a kulturális szponzorálás tekintetében. Az elmúlt harminc évben több mint 500 publikációt (katalógusokat, művészeti könyveket, történeti forrásokat) jelentettek meg, kiállítások, koncertek százait szponzorálták. Milyen üdvös lenne, ha az egyre szaporodó bankjaink a Crédit communalhoz hasonlóan felkarolnák a kultúra ügyét nálunk is.

Nicole Gesché (a CECA titkára), aki rengeteget dolgozott e konferencia sikeréért, a konferenciára megjelentetett kiadvány előszavában idéz a brit *Museums Journal* januári számából: „miután megnyíltak a határok, a múzeumokban dolgozók nem engedhetik meg maguknak, hogy ölbe tett kézzel üljenek. Az egyesült Európa elképzelhetetlen a múzeumok által nyújtott kulturális dimenzió nélkül.” Am nem olyan könnyű a „vasfüggöny” mögött élt országok integrálódása a nyugat-európai szervezetekbe. A CECA európai konferenciáján mindössze három volt szocialista ország (Horvátország, Magyarország és Szlovákia) képviseltette magát. A többi ország távolmaradásának valószínűleg anyagi okai voltak. *Dorothee Dennert* – a CECA európai regionális koordinátora – javaslatot tett

a kelet-európai országokkal való szorosabb együttműködésre. Ám a közeledésnek két-irányúnak kell lennie. Nem lehet véletlen, hogy a konferenciára készült kiadványban a Múzeumi tanulmányok Európában című fejezetben nem találjuk az egyébként igen jelentős magyar történész-muzeológus képzést.

BEZZEG MÁRIA

Játszani is engedd!

Mit tagadjam, meglehetősen sok fenntartással forgattam azt a meghívót, amely a LEGO Hungária Kft. és az Országos Gyermekvédő Liga LEGO-óriástorony építéséhez hívta a budapesti gyerekeket. Gyanakvásomat az okozta, hogy a meghívottakat nem egy jóízű és kötetlen játszadozásra invitálták, hanem rekord-döntögetésre. „Lego-elemekből óriástornyot építenek a gyerekek, amely egyben Guinness-világcsúcskísérelt is” – csalogatnak a szervező vendéglátók.

Tudjuk, a gyermekkor a felnőttkori élet- és viselkedésminták elsajátításának időszaka, és az is köztudott, hogy a felnőtt társadalom felelőssége: mire készíti fel, mire ösztönzi az utána jövő generációkat.

Ez a játszódélelőtt számomra egy érdek- és érdemorientációjú társadalom üzenete, egy olyan társadalomé, amely lenézi a játékot, önmagában haszontalan tevékenységnek tartja, ám sokra, túl sokra becsüli a teljesítményt, a rekorddöntögetést. Egy olyan rosszkedvű felnőtt-társadalom üzenete bújjik meg a sorok között, amely nemcsak magának okoz csalódást, hanem a gyerekeinek is. Egy olyan felnőtt-társadalom magatartása ez, amely csalódott a hétköznapiakban, amely nem sokra becsüli a mindennapok „aprómunkáját”, amelyben az „átlagpolgár” egyfolytában frusztrálódik a rá nehezedő súlyok alatt, s amely a hétköznapi teljesítményekért nem ígérhet mást és többet, csak mellőztetést, szorongásokat és csalódottságokat.

A grandiózus rossz közérzet, a „leg”-gel való bírkózás előérzete legyintett meg a meghívó olvastán. Vigaszul persze ott lehettek volna *Göncz Árpád* szavai – aki nagyapósan figyelmeztette az összegyűlt érdekelteket: „Ha dől a torony, hagyjátok abba a munkálatokat, és kezdjétek új torony építésébe.” Ebben a mondatban némi játékoság is megbújt, és eszembe juttatta, hogy az építősi, a rekorddöntögetés valójában játék.

Hisz már *Mérei Ferenc* is megírta a *Játékpszichológia* című tanulmánykötet előszavában, hogy a gyereki játék legfőbb sajátossága, „az önmagáért való cselekvés jökedve és derüje”. Az említett kötet szerzője, *S. Millar* pedig egyhelyütt azt írja, hogy a játék „fémjelzése a választási szabadság, és az a tény, hogy senki semmilyen körülmények között nem kényszeríti rá az embert. A tárgyak és gondolatok megszokott kezelési kényszerének hiánya jellemzi ezt a tevékenységet”. Az is köztudott, hogy a gyerek játéka szorosán kapcsolódik a felnőtt életmódhoz, életvitelhez, életszemlélethez, s egyáltalán nem mindegy, mivel, hogyan és mit játszanak a gyerekek, s játszanak-e egyáltalán.

Nem tudom, létezik-e statisztika, amely azzal próbál szembesíteni bennünket, felnőtteket, hogy mennyi időt töltenek el játékkal gyerekeink. Gyanítom, hogy igencsak sereghajtók lennénk egy világranglistán. A mi gyerekeink ugyanis túlterheltek testben és lélekben, s agyonszabályozottak. A mi gyerekeink az iskolába kerülés előtt már viselkedészavarokkal, pszichoszomatikus tünetekkel, mentális problémákkal kínlódnak. Nem lehet véletlen, hogy az oktatási törvény elfogadását megelőző parlamenti vitán fölmerült egy diszlexia- és diszgráfia-központ létrehozását sürgető javaslat, hogy közel egy órát vitatkoztak ebben a parlamentben arról, hogy meghosszabbítsák-e az iskolaévet vagy sem, vagy azon, hogy ki fedezze a tanulószobák, napközik fenntartásának költségeit.